

**ekonomický růst, krize,
inflace**

**měnová a fiskální hospodářská
politika**

Ekonomický růst – v HDP/obyv. za určit. období v %;

- **Hrubý domácí produkt (HDP, GDP)** je peněžním vyjádřením celkové hodnoty statků a služeb nově vytvořených v daném období na určitém území (kýmkoli);
- Hrubý **národní** produkt (HNP) je peněžní vyjádření celkové hodnoty všech finálních výrobků a služeb vyrobených v daném období výrobními faktory ve vlastnictví občana daného státu (kdekoli);
- **Čistý ekonomický blahobyt (Net economic welfare - NEW)**
alternativní výpočet HNP dopočítaný o odhady produkce:
šedé ekonomiky (+); samozásobitelství (+); hodnotu volného času (+; -);
vyšší kvalitu vyráběných výrobků; externality (+; -);
znečištění (-); kriminalitu (-) .....

Výpočet HDP:

- (1) *produkční (výrobní) metoda*: součet cen výrobku po odečtení nakoupených materiálů a polotovarů (meziproduktů). "Technicky" sečtení **přidaných hodnot** v jednotlivých fázích produkčního řetězce.
- (2) *výdajová (spotřební) metoda*: hodnota finálních statků a služeb spotřebovaných v jednotlivých sektorech $Y = C + I + G + NX$
- (3) *důchodová (příjmová) metoda*: sečtení všech příjmů domácností realizovaných v jednotlivých sektorech ekonomiky:

$$Y_D = w + r + i + z + a + n, \text{ kde}$$

w = mzdy, r = renty, i = úroky, z = zisky, a = amortizace, n = nepřímé daně

Výkonnost ekonomiky - HDP

- *Ekonomický růst* = růst schopnosti země vyrábět zboží a poskytovat služby = zvýšení reálného národního důchodu
- Vývoj výkonnosti ekonomiky (Y, HDP) **kolísá v čase** (t): modely hospod. cyklu

Hospodářský cyklus:

- hospodářské cykly = **střídání období hospodářského růstu (expanze) a hospodářského poklesu recese (krize, deprese)**
- krátkodobé – 12 až 24 měs., změna stavu zásob, rozpracovaná výroba,
- střednědobé – 4– 6 let – investice do strojů a zařízení (obnova technického vybavení podniků, investiční optimismus); spuštění krize: teorie bublin
- dlouhodobé – 30 až 50–60 let – objevy a zásadní změny technologie výroby (např. parní pohon, spalovací motor, mikroprocesory).

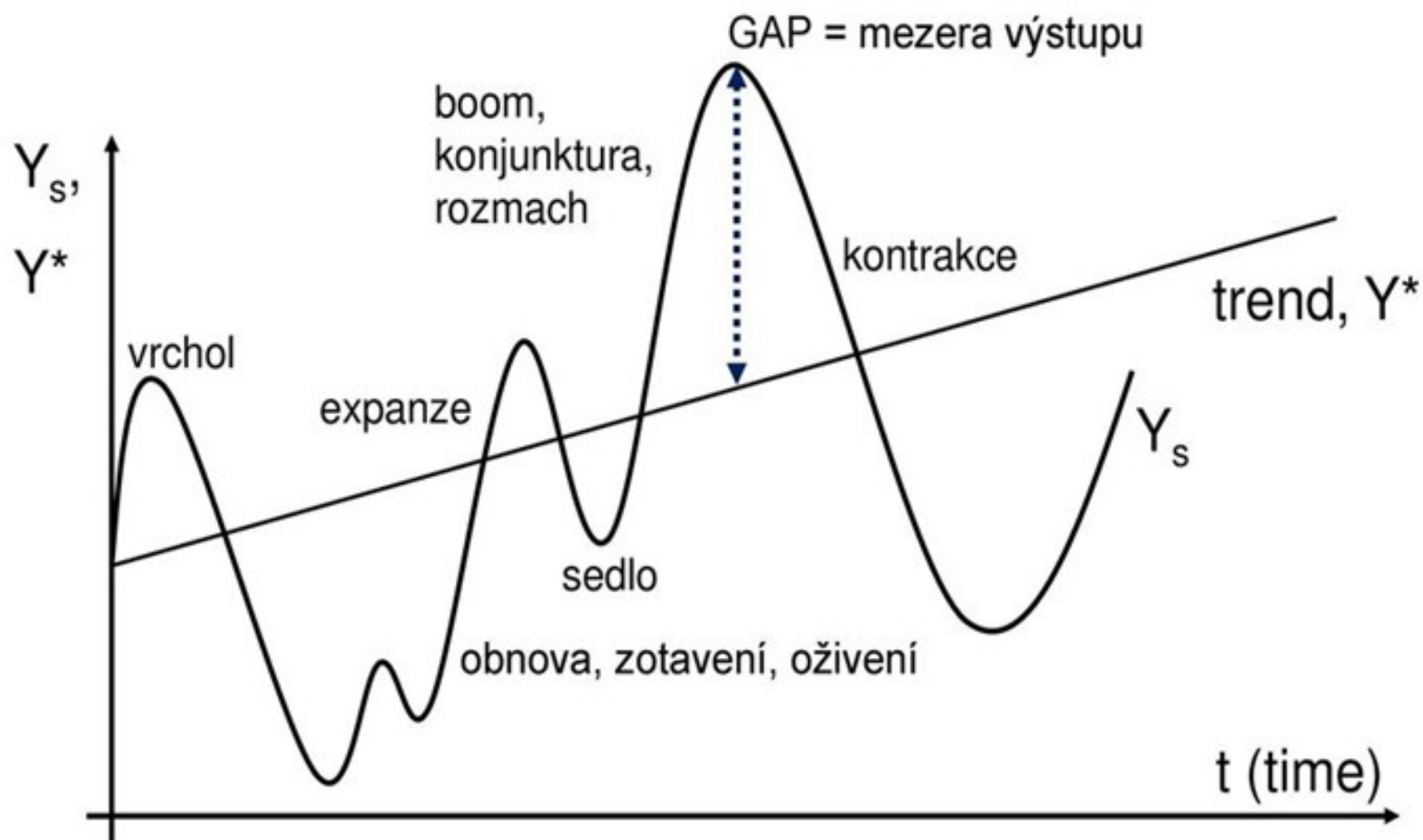
Fáze hospodářského cyklu

- recese (krize) – výrazný pokles agregátní poptávky po určité období (alespoň 2 čtvrtletí po sobě), klesají nákupy spotřebních statků a narůstají obtížně prodejné či neprodejné zásoby statků dlouhodobé spotřeby, prudce klesají investice do továrních budov a zařízení. Omezuje se výroba a snižuje se reálný HDP, roste míra nezaměstnanosti
- expanze (konjunktura, vzestup, oživení) – roste agregátní poptávka, zaměstnanost, ceny i zisky. Růst investic je založen na očekávání vysokých zisků, skutečný produkt roste rychleji než potenciální; projevují se inflační tlaky

Nejznámější světové hospodářské krize:

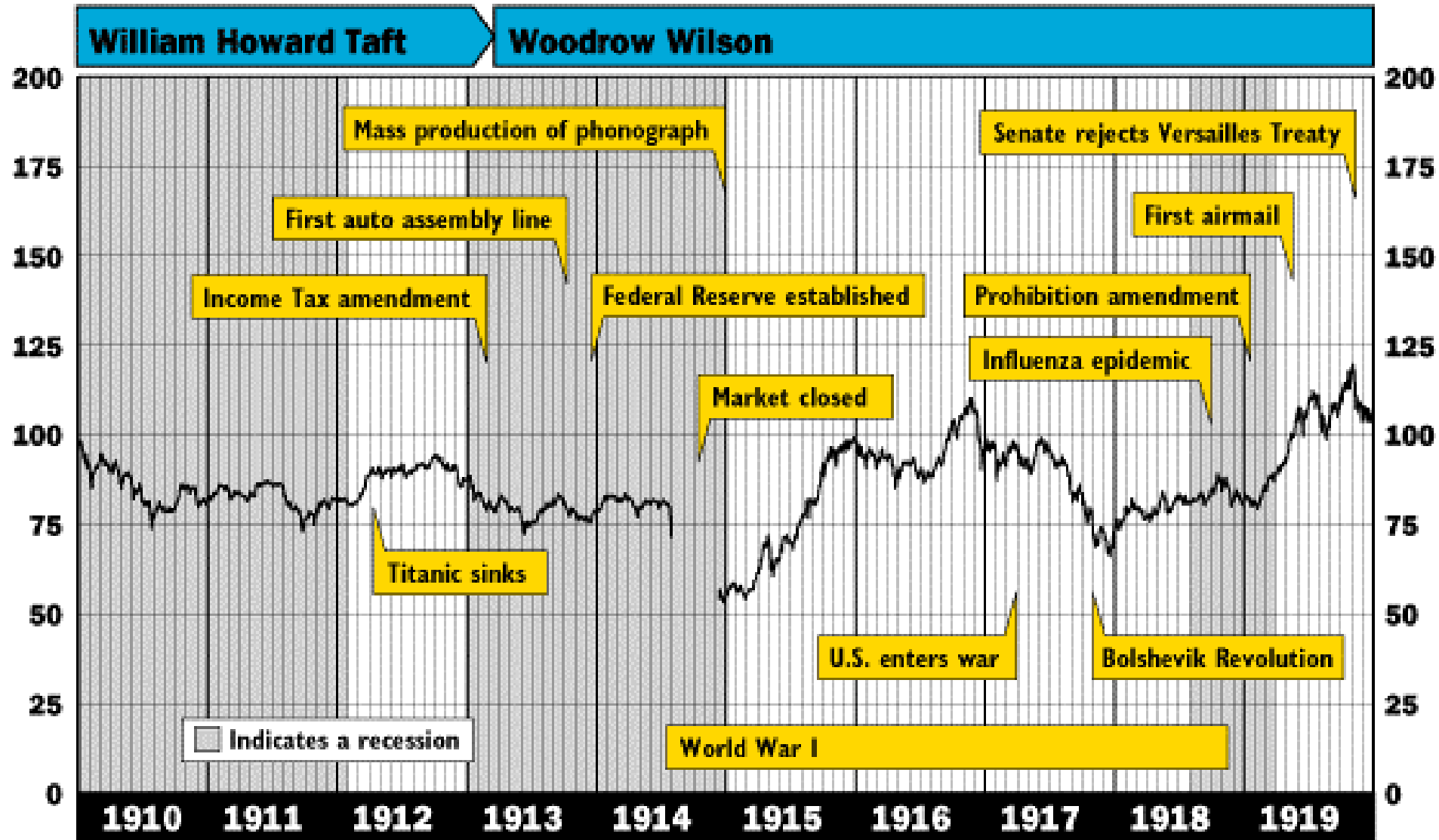
- 1929 – 1933 Velká deprese, vznik v USA = burzovní bublina, přelití do Evropy = hospodářská a zlatá deflační
- 2007/8 – 2009 (–2012) v USA finanční, resp. hypoteční (v Evropě finanční a dluhová)

Průběh hospodářského cyklu

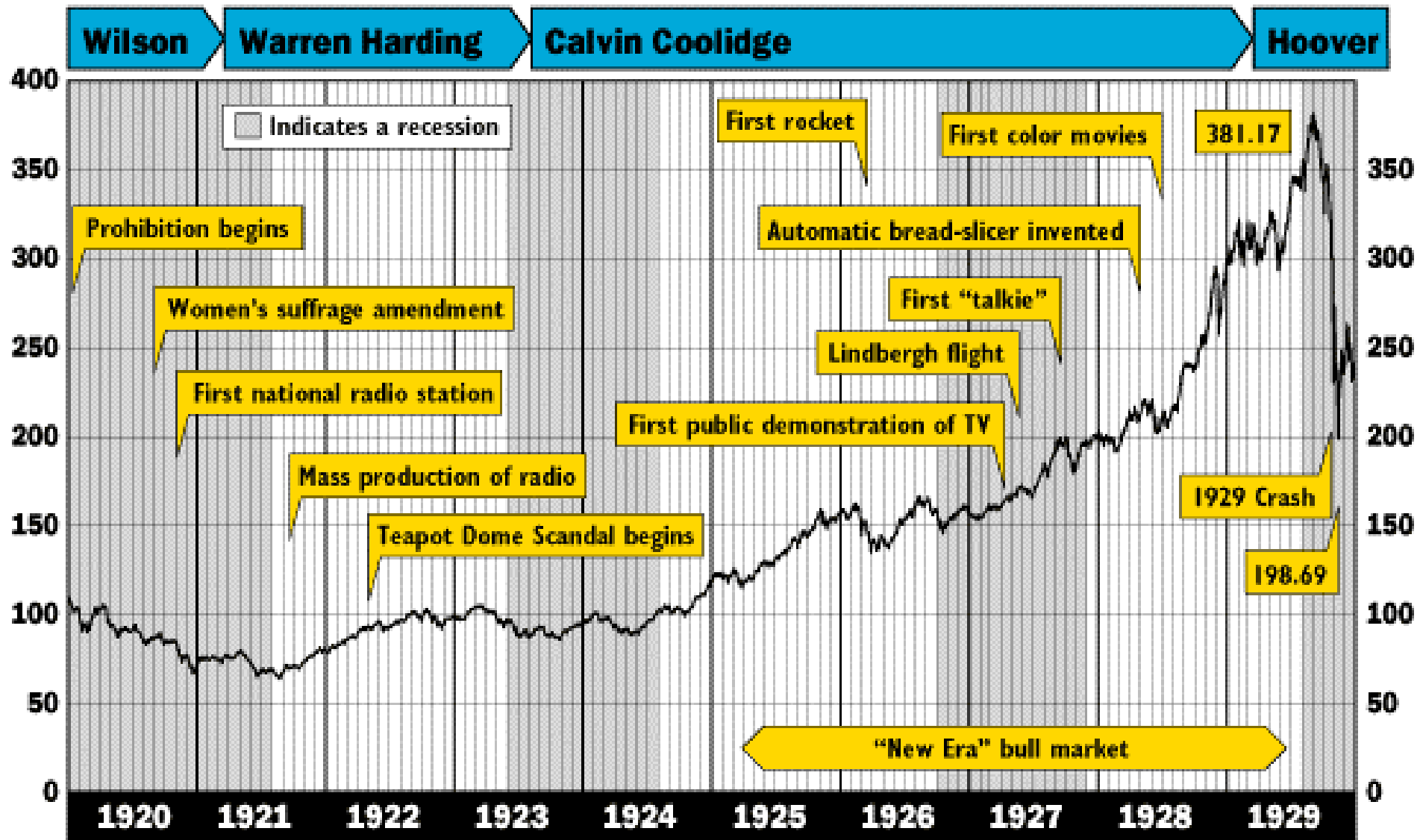

Indikátory recese v USA

Od počátku století do konce první světové války

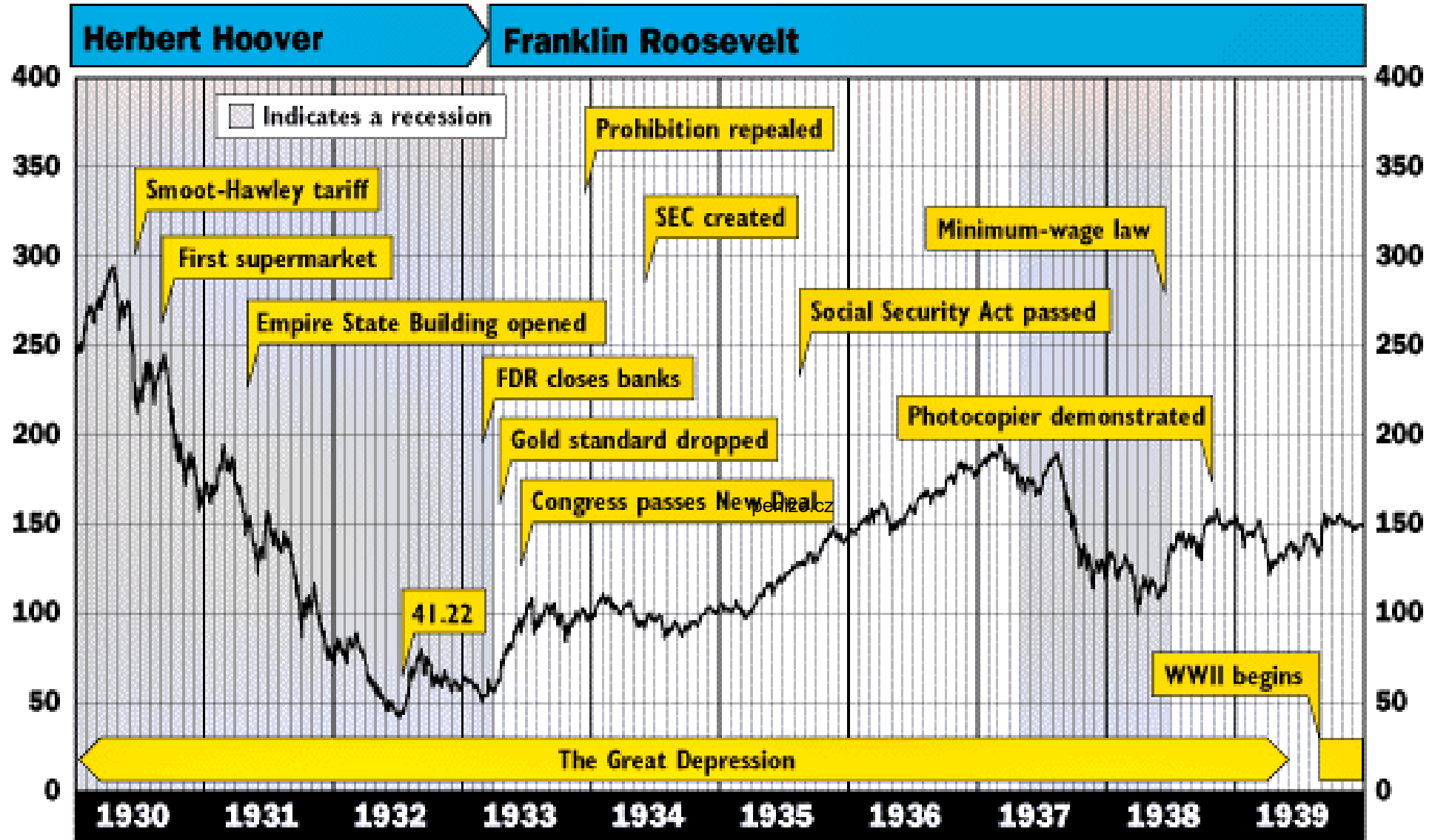
Indikátory „nafukování bublin“ v USA před 11/1929

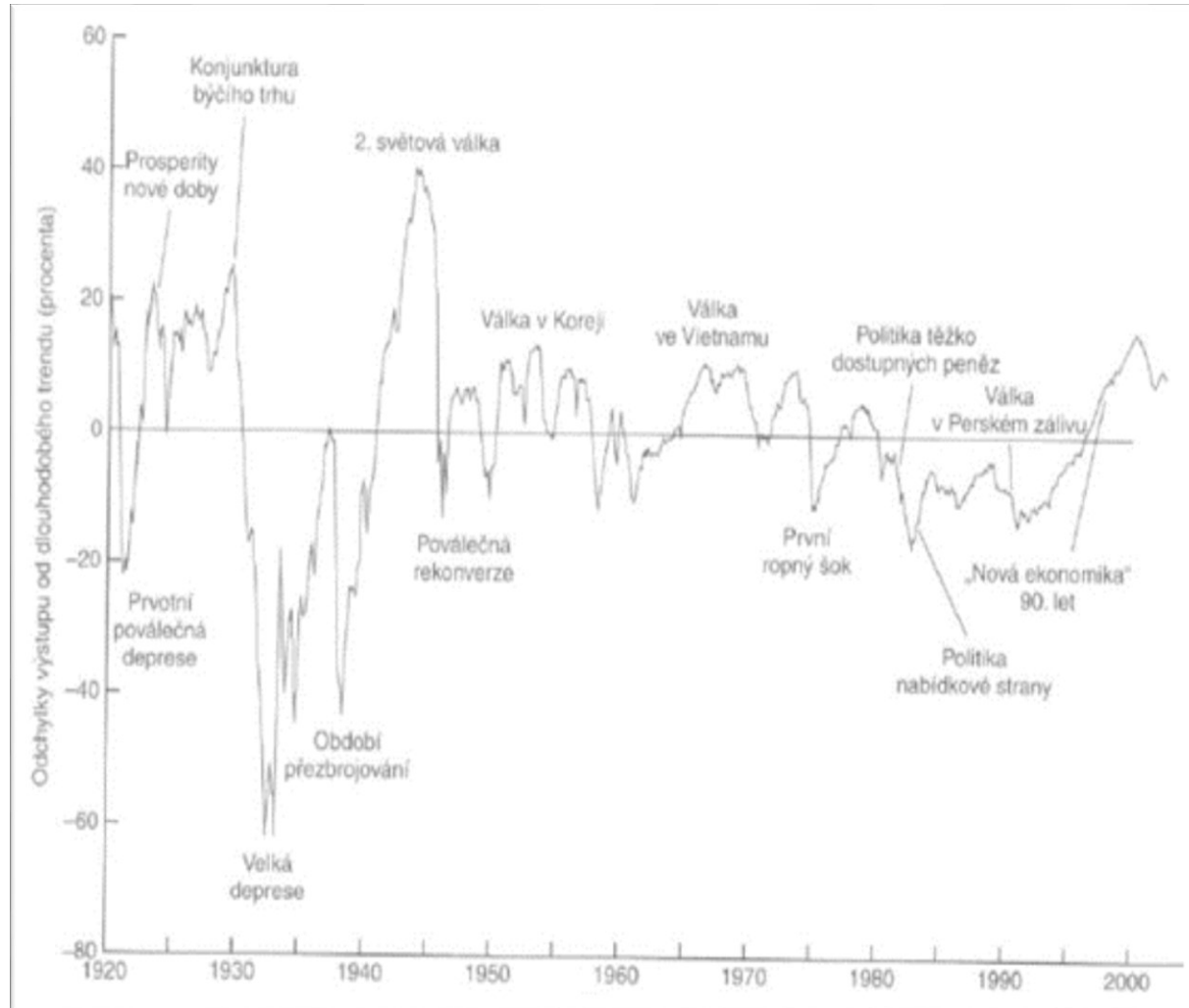

INDIKÁTORY RECESE V USA

Velká hospodářská krize 30. let (Velká deprese)

Kolísání výkonnosti ekonomiky USA v dlouhém období

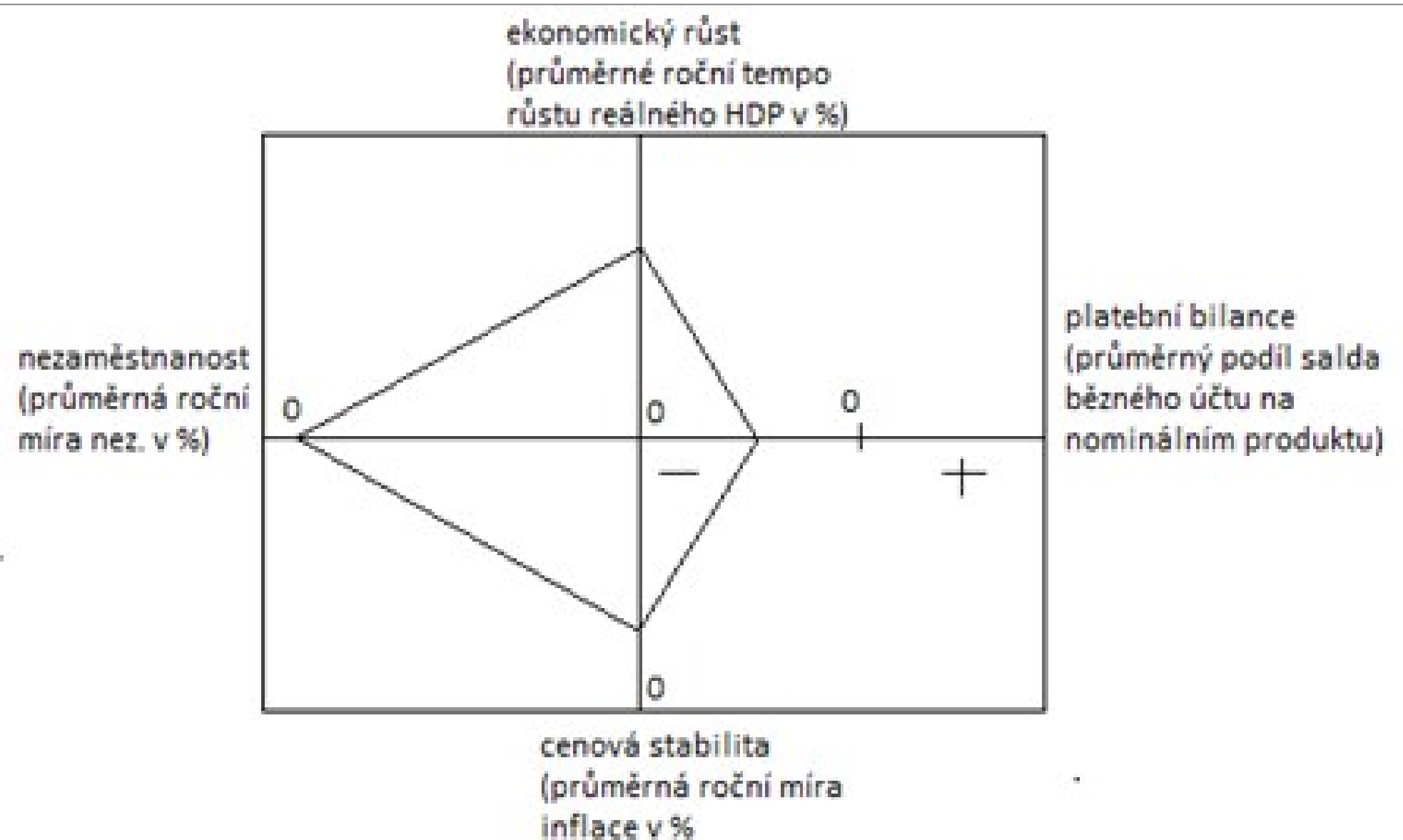
Hospodářská politika

OBECNÉ „POLITICKÉ“ CÍLE

- ekonomický blahobyt
- životní jistoty, zvýšená životní úroveň
- trvale udržitelný rozvoj, kvalita života
- spravedlivá společnost
- obecný hospodářský cíl: ovlivnění hospodářského cyklu tak, aby se reálný HDP blížil potenciálnímu produktu,

KONKRÉTNÍ CÍLE – tzv. magické n-úhelníky (nikdy nedosáhnou 100 % všech cílů)

MAGICKÝ N-ÚHELNÍK

KONKRÉTNÍ CÍLE HP

- ***ekonomický růst*** (HDP/obyv., v %)

hlavní subjekt: vláda, nástroje fiskální politiky

- ***cenová a finanční stabilita*** (míra inflace, v %)

hlavní subjekt: centrální banka, nástroje monetární politiky

- ***udržení nezaměstnanosti na úrovni její přirozené míry*** (míra nezaměstnanosti, v %)

hlavní subjekt: vláda, nástroje fiskální politiky

- ***dlouhodobá rovnováha zahraničně-obchodních vztahů*** (rovnováha platební bilance)

hlavní subjekt: vláda i centrální banka, nástroje fiskální i monetární politiky

MĚNOVÁ (MONETÁRNÍ) POLITIKA A ČNB

- **Hlavní subjekt: centrální banka (ČNB)**

Postavení ČNB:

Cíl: cenová a celková finanční stabilita

1. **nezávislá měnová autorita** (v čele s bankovní radou, 7 členný kolektivní orgán: guvernér, 2 viceguvernéři a 4 další členové bankovní rady)

- určuje měnovou politiku a sama rozhoduje o použití konkrétních měnových nástrojů tak, aby dosáhla svého ústavního cíle *stability cenové hladiny* vyjádřeného v inflačním cíli (CPI 2 % ± 1 %)
- emisní banka (včetně právních nástrojů ochrany měny)

2. **dohled nad celým finančním trhem** („regulátor“ v pozici správního úřadu)

3. **bankovní služby státu a veřejnému sektoru** (vede účty organizacím a osobám napojeným na státní rozpočet; na pokyn MF a na účet státu emituje státní dluhopisy a operuje na finančních trzích)

4. **peněžní a obchodní služby fin. sektoru** (zúčtování peněžního styku, provádění vnější směnitelnosti Kč a cizích měn, správa devizových rezerv, možnost půjček KB)

5. **mezinárodní postavení** – součást Evropského systému centrálních bank (ale nejsme součástí eurozóny)

- postavení upraveno v Ústavě, SFEU, v zákoně o ČNB, zákoně o bankách a dalších

Inflace a její měření

- **Inflace** je růst *cenové hladiny* za určité období
- Inflace vede ke znehodnocování měny (peníze ztrácí svoji kupní sílu)
- Opakem inflace je **deflace**
- **index spotřebitelských cen** - CPI (pomocí spotřebního koše)
nej důležitější ukazatel (konstrukce a složení viz www.czso.cz)
- index výrobních cen – PPI (Production Price Index)
- cenový deflátor (deflátor HDP) = $(\text{nominální HDP} / \text{reálné HDP}) \times 100$

Měření inflace - interpretace

- Složení spotřebního koše: co (ne)obsahuje, jednotlivé váhy – k diskusi
- (aktualizace, srovnávání pomocí metodiky Eurostatu)

% růst cenové hladiny se nemusí rovnat % růstu cen jednotlivého zboží (ceny některého zboží mohou i klesat)

Zvýšení roční míry spotřebitelské inflace o 10 % neznamena, že se ceny 10krát zvýšily !

Měření inflace - interpretace

- **průměrný roční index** spotřebitelských cen: vyjadřuje % změnu průměrné cenové hladiny za 12 posledních měsíců proti průměru 12 předchozích měsíců (při propočtech reálných mezd, důchodů);
- **ke stejnému měsíci předchozího roku** (vyloučení sezónních vlivů tím, že se porovnávají vždy stejné měsíce; při propočtech reálné úrokové míry, reálného zvýšení cen majetku, valorizací apod.);
- Míra inflace vyjádřená přírůstkem indexu spotřebitelských cen **daného měsíce k předchozímu měsíci** (trendy);
- Míra inflace vyjádřená přírůstkem indexu spotřebitelských cen k základnímu období (2016 = 100)

Příčiny inflace a „boj“ s inflací

- **1. Inflace tažená poptávkou** (poptávková inflace) je inflace, jejíž příčiny jsou dány zvýšením poptávky - zvýšení důchodů, snižování daní, expanzivní fiskální politika, snadný přístup k úvěrům, atd.
- **2. Inflace tlačaná náklady** (nabídková) je případ, kdy se inflace zvyšuje v důsledku zdražování vstupů do výroby (nákladů), např. zvýšení ceny ropy na světových trzích vede ke zdražení pohonných hmot a následně ke zdražení výrobků
- **3. Setrvačná (inflační očekávání)**
- „Boj s inflací“ – centrální banky svou monetární politikou
- V rámci monetární politiky ČNB cílí inflaci (inflační cíl = meziroční růst indexu spotřebních cen) na 2% +/- 1%

monetární politika = regulace peněžní zásoby M (množství peněz v ekonomice), kterou provádí centrální banka – **transmisivní mechanismus**:

expanzivní m.p

zvýšení nabídky peněz
(zvýšení množství peněz
v ekonomice)

levné peníze, vyšší poptávka

vyšší hospodářský růst
vyšší zaměstnanost
vyšší míra inflace

restriktivní m.p.

snížení nabídky peněz
(snížení množství peněz
v ekonomice)

drahé peníze, nižší poptávka

nižší hospodářský růst
vyšší nezaměstnanost
nižší míra inflace

- K měření peněžní zásoby M se používají měnové agregáty, které jsou obecně označovány písmeny M, L a D. Tyto agregáty se liší likviditou a tvoří měnovou bázi (MB).
- **měnová báze podle ČNB ... M3**
  - M0 = hotovost
  - M1 = M0 + jednodenní vklady - úzké peníze
M2 = M1 + termínová depozita (se splatností 2 roky a s výpovědní lhůtou 3 měsíce) - střední peníze
M3 = M2 + repo operace + akcie/podílové listy fondů peněžního trhu + dluhové cenné papíry do 2 let - široké peníze

tvorba peněz (tj. rozšiřování peněžní nabídky):

- minulost: za *zlatého standardu* – KB emisí bankovek (bankovních směnek) na základě zásob zlata (plné, později částečné krytí zlatem a obchodními směnkami)
- současnost a budoucnost:
  - a) *emise peněz CB* – CB vydá nové peníze, aby za ně koupila finanční aktiva na sekundárním trhu (cenné papíry, nejčastěji pokladniční poukázky a státní dluhopisy), nebo nakoupila zahraniční měny na devizových trzích (ČNB v období 11/2013–4/2017)
- nově emitované peníze jsou bezhotovostní (změny stavu účtu KB u CB; ale KB si tyto peníze mohou vyzvednout hotově)

tvorba peněz:

b) v systému částečných rezerv KB *multiplikací* pomocí bankovního (peněžního) multiplikátoru ($1/r$) na základě stanovení povinných minimálních rezerv (r) pro KB; [ČNB určí, kolik % z primárních vkladů si KB musí nechat na svém účtě u ČNB „v rezervě“, zbytek KB může půjčit]
v ČR $r = 2 \%$

$1/r$ .... prostý multiplikátor depozit; je převrácenou hodnotou míry povinných minimálních rezerv (r)
čím nižší r , tím více nových „bankovních“ peněz

Příklad: Multiplikace depozit $r = 10\%$

Komerční banka	Přírůstek depozit	Přírůstek úvěrů	Přírůstek PMR
1. klient	1 000,-	900,-	100,-
2. klient	900,-	810,-	90,-
3. klient	810,-	729,-	81,-
4. klient	729,-	656,1,-	72,9
...	...	...	...
n. klient	0,-	0,-	0,-
Celkem	10 000,-	9 000,-	1 000,-

při 10 % .... peněžní zásoba $M = (1/r) \times$ měnová báze MB ..... $10.000 = (1/0,1) \times 1.000$

při 2 % ..... $50.000 = (1/0,02) \times 1.000$

HLAVNÍ NÁSTROJE MONETÁRNÍ POLITIKY *standardní (konvenční):*

dosažení infl. cíle (stabilita cenové hladiny)

Stanovení a změny povinných minimálních rezerv (viz výše)

- centrální banka – ze zákona právo stanovit komerčním bankám PMR
- 2 % z objemu primárních závazků dané banky vůči nebankovním subjektům, jsou úročeny dvoutýdenní repo sazbou ČNB.
- tvorba „bankovních peněz“ přes tzv. bankovní (peněžní) multiplikátor

Stanovení a změny úrokových sazeb (používaných v nástrojích ČNB při operacích na otevřených trzích a facilitách)

- **diskontní sazba 6,00 %** ... za diskont si KB u ČNB ukládají likviditu přes noc
(neplést si s diskontní sazbou v USA!, za diskont u nás nikdo nikomu nic nepůjčí)
- **2T repo sazba 7,00 %** (v ČR hlavní sazba „dno ceny peněz);

[důležité pro právníky: použití při výpočtu zákonných úroků z prodlení podle ObčZ (repo + 8 %); pro daňové účely dvojnásobek) - mění se podle změny repo sazby!]

- **lombardní sazba 8,00 %** ... za lombard by si KB u ČNB půjčily likviditu přes noc
(marginální záůjční facilita)

Operace na volném trhu

- *Hlavní měnový nástroj* = **repo operace** prováděných formou tenderů: ČNB přijímá od bank peníze a bankám předává jako kolaterál (zajištění) dohodnuté cenné papíry – stahuje likviditu (**boj proti inflaci**)

Za 14 dnů proběhne reverzní transakce, v níž ČNB vrátí bance jistinu zvýšenou o dohodnutý repo-úrok (maximálně do výše 2T repo sazby) a banka vrátí ČNB kolaterál.

Nyní slouží pouze k odčerpávání likvidity (stahovací operace); teoreticky jsou možné i dodávací repo operace (ČNB dodá KB likviditu) za vyšší úrok (2T repo +10 %)

Automatické facility

- slouží k permanentní možnosti poskytování nebo ukládání peněz přes noc (O/N).

Koridor „ceny peněz“:

- Depozitní facility poskytuje bankám možnost uložit přes noc u ČNB svou přebytečnou penězi. Depozita jsou úročena diskontní sazbou, a proto zpravidla představuje *dolní mez pro pohyb krátkodobých úrokových sazeb na peněžním trhu*.
- Marginální zápůjční facility poskytuje bankám možnost vypůjčit si přes noc od ČNB peníze. Finanční prostředky v rámci této facility jsou úročeny lombardní sazbou. Skoro nevyužíváno, lombardní sazba představuje *horní mez pro pohyb krátkodobých úrokových sazeb na peněžním trhu*.

Nekonvenční měnové nástroje:

když selhávají konvenční nástroje, tzv. technická úroková 0, deflační past /měnové krize, nerovnováhy ....

1. v ČR: devizové intervence při dlouhodobé fixaci kurzu měny X (jako

- občasné nástroje jemného „ladění trhu a kurzu“ jsou devizové intervence konvenční)

2. kvantitativní uvolňování (Japonsko, USA, VB, ECB)

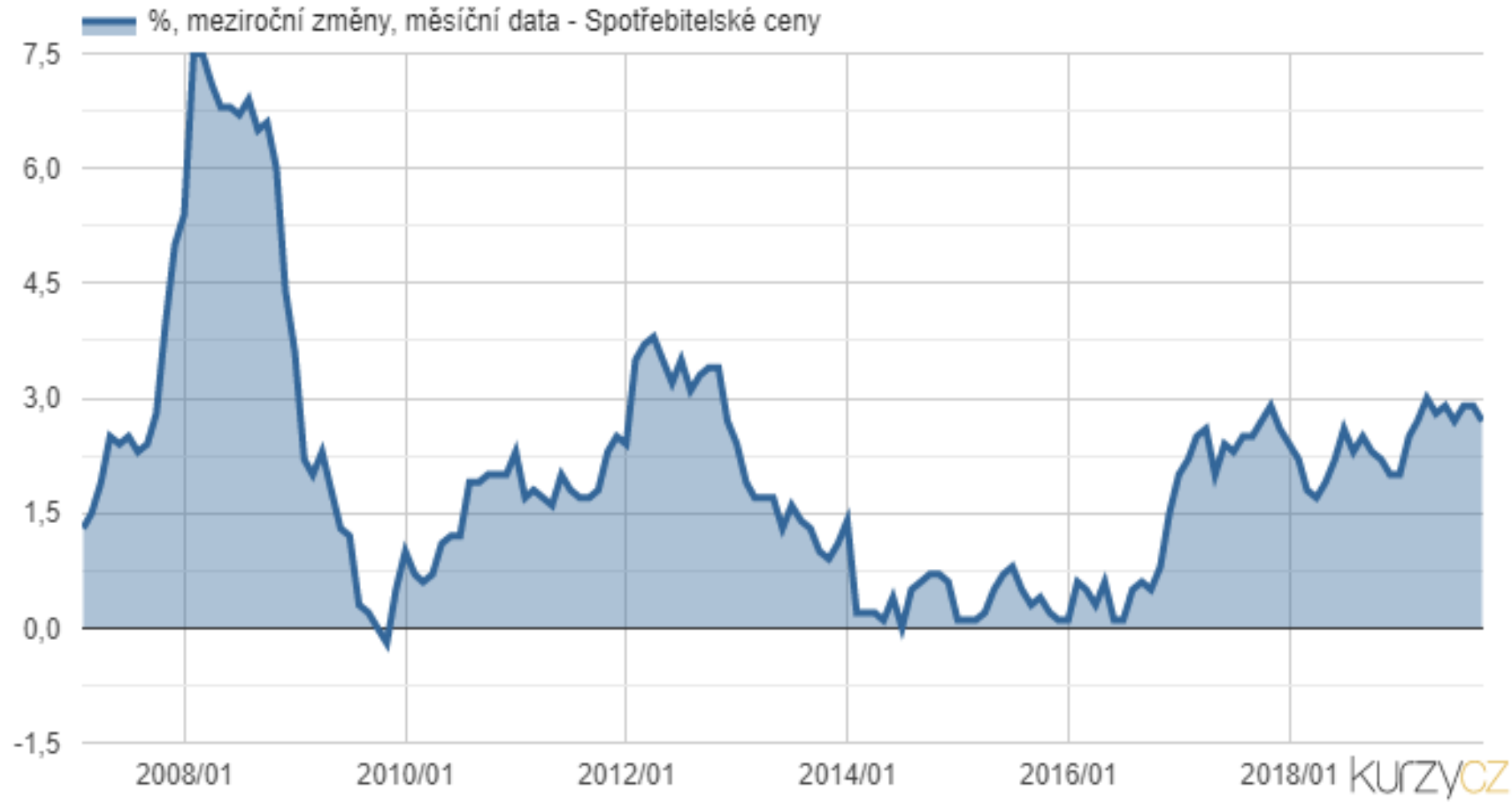
3. záporné úrokové sazby (v některých zemích EU)

Ad 1. Nekonvenční devizové intervence

ČNB 11/2013 – 4/2017

- *dlouhodobý závazek ČNB udržení fixace kurzu měny na jedné straně (27 Kč a více = 1 euro)*
- udržení závazku: devizové intervence
- primární cíl: dosažení inflačního cíle (z 0 na 2 % CPI),
- zprostředkované cíle: podpora exportu, zaměstnanosti

Graf: Cíl intervencí ČNB – dosažení inf. cíle:

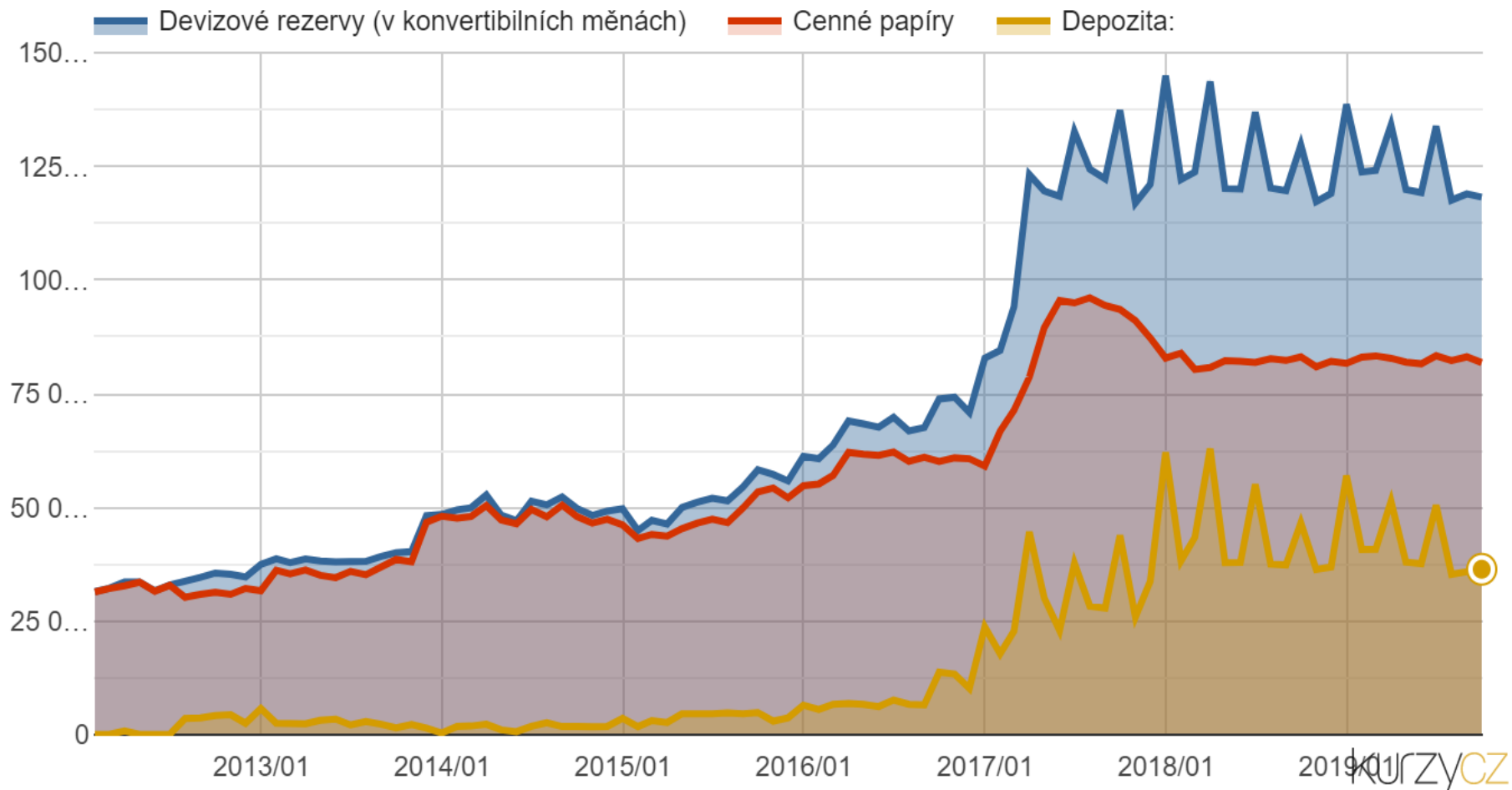

Výdaje na intervence ČNB:

Měsíční objemy intervencí ČNB	
listopad 2013	202,5 mld. Kč
červenec 2015	27,9 mld. Kč
srpen 2015	100,8 mld. Kč
září 2015	62,7 mld. Kč
listopad 2015	10 mld. Kč
prosinec 2015	41,6 mld. Kč
leden 2016	58 mld. Kč
únor 2016	16,8 mld. Kč
duben 2016	10,6 mld. Kč
květen 2016	15,5 mld. Kč
červen 2016	8,5 mld. Kč
červenec 2016	8,3 mld. Kč
srpen 2016	28,6 mld. Kč
září 2016	99,5 mld. Kč
říjen 2016	106,9 mld. Kč
listopad 2016	14,1 mld. Kč
prosinec 2016	87,9 mld. Kč
leden 2017	391 mld. Kč
únor 2017	219,7 mld. Kč
březen 2017	520 mld. Kč
duben 2017	17,6 mld. Kč
(uvedeny jsou pouze měsíce, ve kterých byla centrální banka na trhu aktivní)	

Devizové rezervy ČNB (přepočet na USD)

Ad 2 Kvantitativní uvolňování

- Využívá se, pokud jsou standardní nástroje měnové politiky málo efektivní
- **Standardní nástroje x mimořádné nástroje** (kvantitativní uvolňování)
  - Standardní nástroje – využívají především nákup a prodej vládních dluhopisů za účelem udržení tržních úrokových měr na požadované úrovni
  - Kvantitativní uvolňování: centrální banka nakupuje státní dluhopisy na sekundárním trhu či přímo z primární emise (v EU by podle zákona neměla). Kvantitativní uvolňování zvyšuje ceny nakupovaných aktiv, a tím snižuje jejich výnos. Centrální banka vytváří nové peníze na základě toho, že nakupuje i další druhy finančních aktiv od komerčních bank nebo i soukromých institucí, (například podnikové dluhopisy, akcie, směnky, nebo hypotéční zástavní listy).
  - Kvantitativní uvolňování zvyšuje rezervy bankovního systému a dává komerčním bankám možnost poskytovat nové úvěry

Kvantitativní uvolňování

Cíl:

- Stimulace ekonomiky – „*politika levných peněz*“ k povzbuzení růstu HDP
- „Sanace“ důvěry v banky (USA) – FED „vykoupil“ toxické cen. Papíry
- Podpořit ekonomiku růstem likvidačních peněžních prostředků
- Podpořit úvěry poskytované bankami, především v situaci, kdy úrokové sazby jsou už velmi nízké a nelze je dále snižovat = snížit úvěrové sazby
- Může být použito k zabránění inflace a deflační tlaků – třeba ho však používat opatrně je třeba brát ohled na zpoždění (cca 1 až 2 roky)

Fiskální (rozpočtová) politika a její cíle

- **CÍL:** ovlivňovat vývoj hlavních makroekonomických veličin, především ekonomickou aktivitu (růst HDP) tak, aby bylo zajištěno finanční fungování státu,
- další cíle:
snižovat nezaměstnanost a usměrňovat strukturu hospodářství,
prostřednictvím působení na agregátní poptávku
- a) bezprostřední – regulace agregátní poptávky
- b) konečné, dlouhodobé – sociální, životní prostředí)

Typ hospodářské politiky:

prostřednictvím působení na agregátní poptávku:

- ***expanzivní fiskální politika*** – vláda zvyšuje produkt i zaměstnanost - pokles zdanění a/nebo zvýšení vládních nákupů zboží a služeb (resp. transferů poskytovaných domácnostem a firmám)
- zpravidla doprovázeno rozpočtovými deficity

- ***restriktivní fiskální politika*** – při „přehřáté ekonomice“, výjimečně při růstu cenové hladiny (to nechává na CB)
růst zdanění a/nebo pokles vládních nákupů (resp. transferových výdajů)

Nástroje fiskální politiky

- příjmová stránka veřejných rozpočtů (a její jednotlivé součásti)
- výdajová stránka veřejných rozpočtů (a její jednotlivé součásti)
- vestavěné (automatické) stabilizátory

STRUKTURA VEŘEJNÝCH ROZPOČTŮ:

- **A. Státní rozpočet**
- **B. Územní rozpočty:**
  - Rozpočty krajů
  - Rozpočty obcí
- **C. Rozpočty státních fondů**
- **D. Národní fond** (toky peněz z EU a dalších zahraničních fondů)

- Za rozpočty *státních fondů* jsou považovány pouze rozpočty fondů, které jsou za státní fondy považovány podle zákona:
  - Státní fond dopravní infrastruktury
  - Státní zemědělský intervenční fond
  - Státní fond rozvoje bydlení
  - Státní fond životního prostředí ČR
  - Státní fond kinematografie
  - Státní fond kultury ČR

STÁTNÍ ROZPOČET, jeho struktura a funkce

- má povahu zákona; nyní zákon č. 449/2022 Sb., zákon o státním rozpočtu na rok 2023,
- **navrhne vláda, schvaluje jen PS**; průběžné informování o plnění SR
- neschválí-li PS státní rozpočet včas (do začátku nového rozpočtového období) → tzv. *rozpočtové provizorium* → stát mezitím hospodaří podle tohoto provizoria
- základem je **1/12 předchozího finančního roku**
- finanční plán – sumarizuje předpokládané roční příjmy a výdaje státu
- plán × realita: na konci se porovnává se *státním závěrečným účtem*; projedná se v PS
- fungování fiskální politiky se odráží v SALDU STÁTNÍHO ROZPOČTU (rozdíl mezi příjmy a výdaji rozpočtu): přebytek (kladný) nebo deficit (záporný)
- strukturální deficit (již navržen ve struktuře SR)
- cyklický deficit (vznikl v průběhu hospodářského roku (např. vypuknutí krize))

Výsledek hospodaření vlády:

- **vyrovnaný rozpočet** = dosáhnou-li očekávané příjmy státu stejné výše jako očekávané výdaje

dosažení zcela vyrovnaného rozpočtu je v praxi nepravděpodobné – některé faktory nelze s přesností předvídat (ekonomické a politické faktory)

- **rozpočtový přebytek** = příjmy jsou větší než výdaje
- **rozpočtový deficit, schodek** = příjmy jsou menší než výdaje na rok 2023 plán **295 mld. Kč**
- financování deficitu: státní dluhopisy; půjčky

Kumulované deficity SR:

- **Pojem vládní (veřejný) dluh** = státní dluh z jednotlivých deficitů SR + dluhy obcí, krajů + vládních příspěvk. organizací + státních fondů + zdravotních pojišťoven, státních agentur, atd.)
- v ČR přes 90 % tvoří veřejný dluh víceletá akumulace deficitů státního rozpočtu (proto v běžné řeči státní dluh=veřejný dluh)

Financování prostřednictvím finančních trhů (záleží na *ratingu státu*)

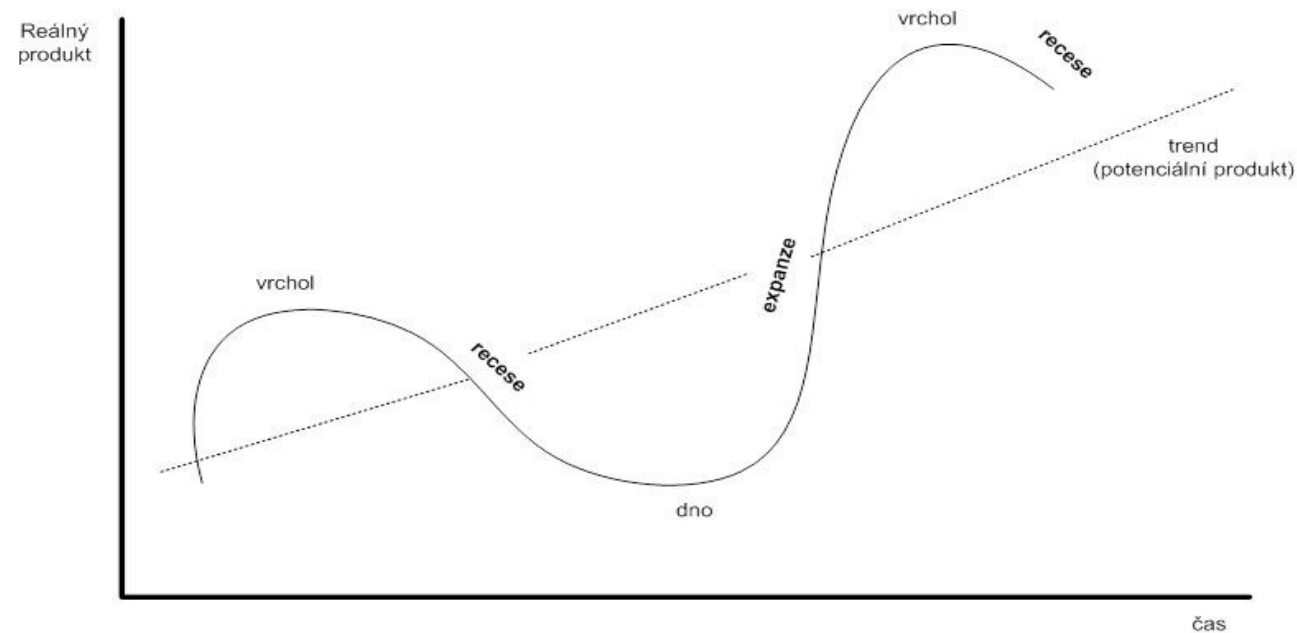
- konkrétní výše SR, dluhu a dluhové služby viz www.mfcr.cz

FUNKCE STÁTNÍHO ROZPOČTU

- **1. alokační funkce:**
  - soustřeďuje finanční prostředky potřebné k zabezpečení produkce veřejných statků (příp. dalších statků poskytovaných ve veřejném zájmu – veřejně poskytované statky)
  - korekce pozitivních a negativních externalit – prostřednictvím daní a dotací
- **2. redistribuční funkce:**
  - přerozdělování (redistribučování) příjmů – důchodů
  - cílem: zmírnění důchodových a majetkových nerovností
  - rozsah přerozdělení závisí na prioritách vlády:
  - individualistická sociálně-ekonomická filozofie – zdůrazňuje osobní odpovědnost
  - kolektivistická orientace – zdůrazňuje společenskou solidaritu

- **3. stabilizační funkce:**
- ovlivňování agregátní poptávky v národním hospodářství – fiskální politika
- cílem: tlumit výkyvy hospodářského cyklu

Modelové schéma hospodářského cyklu

Příjmová a výdajová strana státního rozpočtu

Ekonomický pohled: podle účelu

Právní pohled: podle tzv. kapitol (odpovědných subjektů)

- **Příjmy státního rozpočtu na rok 2023: 1,928 bil. Kč**

- slouží jako:

financování výdajů státu

nástroj fiskální politiky

Příjmy státního rozpočtu

- tvořeny: daně (přímé a nepřímé, kromě daně z nemovitostí – ta jde do obecního rozpočtu)
- platby sociálního pojištění placené zaměstnanci a zaměstnavateli (+ ostatní kvazidaňové platby)
- poplatky (cla jen přerozdělením v rámci EU)
- dividendy ze státních podniků a státních účastí
- úroky ze státního pronajatého majetku, z finančních půjček
- mimořádné příjmy (z privatizace, prodej státního majetku, dary, odúmrtě)

Výdaje státního rozpočtu

- **Výdaje státního rozpočtu na rok 2023: 2,222 bil. Kč**

ekonomický pohled:

- výdaje na státní správu a zajištění bezpečnosti a obrany země;
- výdaje na veřejné a veřejně poskytované služby (sociální infrastrukturu)
- hl. školství, zdravotnictví, věda, kultura, sociální služby obyvatelstvu, ochrana život. prostředí;
- přímé (transferové) platby
- poskytované jednotlivcům ve formě sociálních dávek, podpor a příspěvků, např. starobní a invalidní důchody, podpory v nezaměstnanosti
- výdaje na podporu firem – subvence, státní nákup zboží a služeb
- splácení státního dluhu, resp. úroků ze státního zadlužení

Výdaje SR:

Z hlediska povinnosti státu hradit výdaje se rozlišují:

- tzv. mandatorní výdaje;
- quasimandatorní výdaje;
- ostatní výdaje (uplatňování konkrétní hospodářské politiky).

MANDATORNÍ VÝDAJE

- povinnost státu ze zákona/mez. smlouvy/smluvního závazku (např.: dávky důchodového pojištění, nemocenského pojištění, sociální dávky, platby státu do zdravotního pojištění, podpory v nezaměstnanosti, výdaje na dluhovou službu, výdaje na volby, odvody a příspěvky do rozpočtu EU a mezinárodních organizací, státní záruky, dotace na obnovitelné zdroje aj.).
- Předcovidový rok: cca 825,0 mld. Kč, tj. 14,8 % HDP a **54,8 %** celkových výdajů státního rozpočtu r. 2019

- QUASI-MANDATORNÍ VÝDAJE: nejsou přímo stanoveny zákonem, ale zajišťují chod státu (platy státních zaměstnanců, policie, soudy, výdaje na obranu aj.)
- cca 323,1 mld. Kč, tj. **21,5 %** celkových výdajů státního rozpočtu 2019.
- NEMANDATORNÍ VÝDAJE: ostatní výdaje, které umožňují vládě reagovat na hospodářský vývoj a směřovat jimi rozvoj společnosti a ekonomiky (dopravní infrastrukturu, školství, sport apod.).
- cca 357,2 mld. Kč, tj. **23,7 %** celkových výdajů státního rozpočtu r. 2019.

Stanovení výše progresivity vládní daňové politiky:

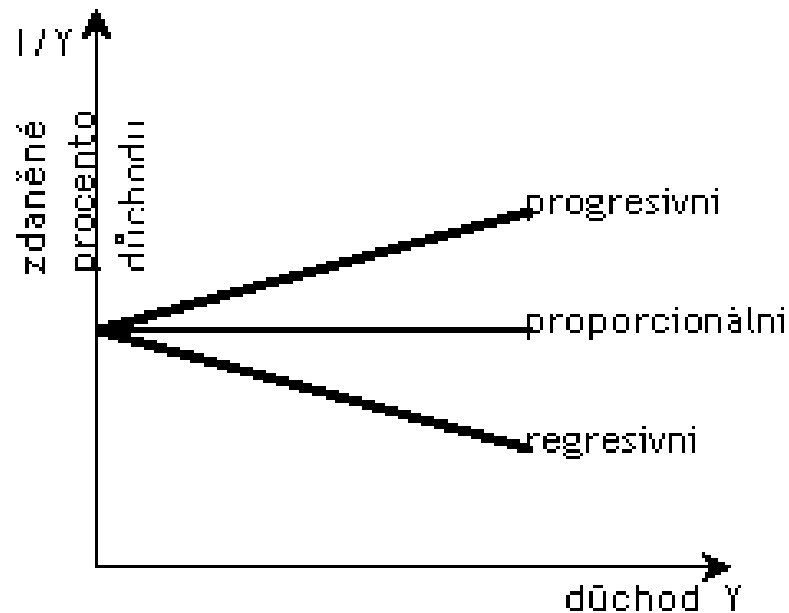
- a) kolik jednotlivé kategorie obyvatelstva na daních platí
- b) kolik jednotlivé kategorie obyvatelstva získávají od vlády v podobě transferů – výše přerozdělení
- c) jak je nastavené daňové zvýhodnění

progresivní daňová sazba = při rostoucím příjmu se průměrná sazba daně zvyšuje – lidé odvádějí ze svého příjmu vyšší daň, např. daň z příjmů fyzických osob –

- *progresivně klouzavá d. sazba*
- *progresivně stupňovitá d. sazba*

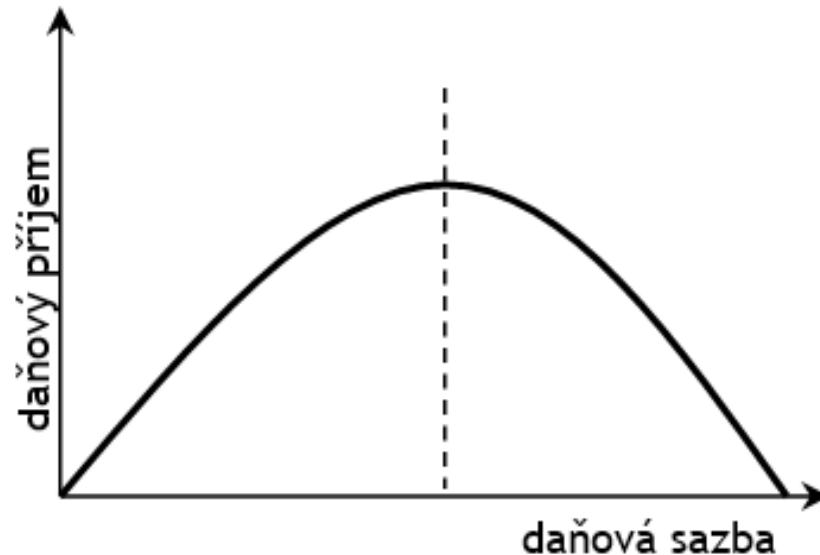
(slouží i jako tzv. vestavěný stabilizátor – viz dále)

- proporcionální daň = zatěžuje všechny příjmy stejnou průměrnou sazbou daně - lidé např. platí 15 % ze všech svých příjmů – „spravedlivá“ a současně solidární, protože je lineárně rostoucí
- regresivní (degresivní) daň = při vzrůstu příjmů průměrná sazba daně klesá – lidé odvádějí ze svého příjmu nižší daň
- paušální daň = její výše je pro všechny osoby stejná - bez ohledu na jejich příjmy

daňová kvóta: porovnávání daňového zatížení občanů

- **Jednoduchá daňová kvóta:** daňové příjmy veřejných rozpočtů (děleno nominálním HDP).
- **Složená daňová kvóta:** daňové příjmy + příjmy z povinného pojistného na sociální a zdravotní zabezpečení + příspěvek na státní politiku zaměstnanosti, (celé děleno nominálním HDP)

Lafferova křivka

**jak lze (nebo nelze)
docílit cílů hospodářské politiky pomocí
„vhodné“ struktury
výdajové a příjmové části státního
rozpočtu?**

(„politikum“ každoročního schvalování SR)

VESTAVĚNÉ (AUTOMATICKÉ) STABILIZÁTORY

- jsou opatření, která po svém zavedení působí v hospodářství automaticky a nevyžadují žádná další rozhodnutí státních orgánů
- působí anticyklicky,
- nedostatek: časové zpoždění
- vláda je instaluje do ekonomiky, aby napomáhaly trhu zajistit efektivní využití výrobních zdrojů (faktorů) a aby se skutečně vyrobený produkt co nejméně odchyloval od potencionálního produktu
- tzn. že stabilizátory mají přispívat k minimalizaci výkyvů hospodářského cyklu (zpětně vyrovnávají výkyvy agregátní poptávky)

VESTAVĚNÉ (AUTOMATICKÉ) STABILIZÁTORY

mezi vestavěné stabilizátory patří:

- progresivní daň z příjmu
- určité typy transferových dávek, především pojištění v nezaměstnanosti
- státní výkup zemědělských přebytků
- subvence k cenám zemědělské produkce
- veřejné práce

ČR a euro:

- pozice ČNB a vlády

(viz dokument [https://www.cnb.cz/export/sites/cnb/cs/menova-politika/.galleries/strategicke dokumenty/maastricht vyhodnoceni 2018.pdf](https://www.cnb.cz/export/sites/cnb/cs/menova-politika/.galleries/strategicke_dokumenty/maastricht_vyhodnoceni_2018.pdf))

- podmínky přistoupení: - dosažení a dodržování formálních **maastrichtských kritérií**

1. Kritérium cenové stability
2. Kritérium stavu veřejných financí:
  - (a) každoroční deficit veřejných rozpočtů
  - (b) celková vládní zadluženost)
3. Kritérium konvergence úrokových sazeb
4. Kritérium účasti v mechanismu směnných kurzů

- kritéria č. 1, 2 a 3 by měly dodržovat všechny státy eurozóny
- morální hazard „jižních států“
- reálná ekonomická situace eurozóny – sladěnost politik:
teorie optimálních měnových zón (EU jako celek nesplňuje)